

ЗАПОДІЯННЯ ВЕЛИКОЇ ШКОДИ ЯК ОЗНАКА ПРОТИДІЇ ЗАКОННІЙ ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Однією з умов правильного та ефективного застосування кримінального закону є з'ясування слідчими органами і судом всіх ознак вчиненого злочину та точне встановлення їх законодавчих характеристик. Серед ознак злочинів з матеріальним складом важливе місце посідають суспільнонебезпечні наслідки, що спричиняються в результаті скоєного злочину.

Так, однією з особливо кваліфікуючих ознак злочину, передбаченого ст. 206 КК України, є настання суспільнонебезпечних наслідків у вигляді заподіяння великої шкоди. Міра кримінального покарання, зазначена у санкції ч. 3 ст. 206 КК України, а саме від 5 до 10 років позбавлення волі, відносить даний злочин до категорії тяжких. Однак ні в Кримінальному кодексі, ні в постановах ПВС України не надані ґрунтовні роз'яснення щодо застосування у практичній діяльності поняття «велика шкода», що заподіяна під час протидії законній господарській діяльності. Звичайно така ситуація викликає чимало проблем під час кваліфікації злочинів за ознаками ст. 206 КК. Адже шкода є самостійним елементом складу злочину і разом з іншими ознаками враховується при кваліфікації злочинних діянь, вирішенні питань про підстави та межі кримінальної відповідальності, призначенні покарання.

Питанням кваліфікації діянь, якими спричинена майнова шкода, присвячені праці А. Авакяна, Г. Борзенка, Ю. Бишевського, В. Владимірова, Л. Гаухмана, М. Коржанського, П. Матишевського та інших, проте їхні теоретичні розробки здійснювалися, зокрема, щодо правильної кваліфікації злочинів проти власності і зовсім не вичерпали порушеної нами проблеми.

Метою даної статті є дослідження поняття великої шкоди як суспільнонебезпечного наслідку протидії законній господарській діяльності.

Досягнення вказаної мети передбачає вирішення таких завдань:

– зважаючи на відсутність у Кримінальному кодексі України визначення поняття шкоди, з'ясувати його зміст, керуючись нормативно-правовими актами цивільного та господарського законодавства України;

– розкрити зміст поняття «заподіяння великої шкоди» як кваліфікуючої ознаки протидії законній господарській діяльності.

У теорії кримінального права під суспільнонебезпечними наслідками розуміють шкоду (збиток), що заподіюється злочинним діянням суспільним відносинам, охоронюваним кримінальним законом, або реальну небезпеку (загрозу) заподіяння такої шкоди. Шкода за своїм змістом може бути матеріальною та нематеріальною.

Матеріальні наслідки злочину чітко виражаються, передусім, у майновій шкоді, яка заподіюється, у першу чергу, матеріальним об'єктам, наділеним кількісною характеристикою. Отже, матеріальний наслідок вчиненого злочину можна чітко виразити у грошовому еквіваленті.

Стаття 22 ЦКУ визначає матеріальну шкоду як втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки).

Разом з тим слід звернути увагу на те, що більшість науковців при тлумаченні змісту «велика шкода» у диспозиції ч. 3 ст. 206 КК вкладають у зміст цього поняття не тільки завдані прямі матеріальні збитки, а й упущену вигоду, під якою розуміють неодержані прибутки у великих розмірах внаслідок, наприклад, розриву існуючих ділових зв'язків з контрагентами, підриву ділової репутації, зменшення замовлень, позбавлення суб'єкта господарської діяльності права займатися певним видом діяльності тощо [1, с. 402].

До такої ж позиції схиляються й російські криміналісти, аналізуючи поняття великої шкоди як кваліфікуючу ознаку злочину, передбаченого ч.2 ст.169 КК РФ («Перешкоджання законній підприємницькій та іншій діяльності») [2, с. 139-140; 3, с. 117-118]. На нашу думку, таке рішення заслуговує на законодавче закріплення та застосування при кваліфікації злочинів. Адже, згідно зі ст. 22 ЦК, цивільно-правове поняття шкоди все ж включає упущену вигоду – доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене. Аналогічно визначає поняття «збитків» і господарське законодавство. Так в ч. 2 ст. 224 ГК «під збитками розуміються витрати, зроблені управленою стороною, втрата або пошкодження її майна, а також не одержані нею доходи, які управлена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності іншою стороною».

З погляду на визначення поняття «збитків» у цивільному та господарському законодавстві, а також на відсутність його визначення у кримінальному, видається доцільним привести понятійний апарат Кримінального кодексу України в цій частині у відповідність до термінології цивільного законодавства. Така необхідність пояснюється тим, що зміст поняття «шкода» передусім є цивільного спрямування і вживання його в іншому значенні значно деформує сам термін.

Для вирішення цієї проблеми стосовно застосування даного поняття у досліджуваному злочині, на нашу думку, слід внести уточнення у примітку до ст. 206 КК щодо визначення шкоди, виклавши її зміст таким чином: «Матеріальна шкода у вигляді прямих або непрямих збитків вважається великою, якщо ...».

Поряд із проблемою тлумачення поняття «шкоди» при кваліфікації злочинів, існує й інша, пов'язана з визначенням конкретного розміру заподіяних збитків.

Згідно із приміткою до ст.206 КК України, матеріальна шкода вважається великою, якщо її розмір у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

При цьому до 31 грудня 2003 р. ні у кого не виникало сумнівів, що розмір неоподатковуваного мінімуму доходів громадян встановлювався у сумі 17 грн А отже, для кваліфікації діяння суб'єкта за ч. 3 ст. 206 КК України за ознакою спричинення великої шкоди вимагалось заподіяння нею матеріальної шкоди на

суму, яка була більшою або дорівнювала 8 тис. 500 грн. Однак із 1 січня 2004 р. набрав чинності Закон України «Про податок з доходів фізичних осіб» від 22 травня 2003 р. № 889-IV, відповідно до п. 22.5 ст. 22 якого розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян у кримінальному законодавстві в частині кваліфікації злочинів встановлюється не в сумі 17 грн, а на рівні податкової соціальної пільги, визначеної пп. 6.1.1 п. 6.1 ст. 6 цього Закону для відповідного року (з урахуванням положень п. 22.4 цієї статті) [4].

Відповідно до пп. 6.1.1 п. 6.1 ст. 6 Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб» у редакції Закону № 107-VI від 28 грудня 2007 року, розмір податкової соціальної пільги дорівнює 50 відсоткам однієї мінімальної заробітної плати (у розрахунку на місяць), встановленої законом на 1 січня звітного податкового року [5].

Статтею 2 Закону України від 20 жовтня 2009 року № 1646-VI «Про встановлення прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати» встановлено, що з 1 січня 2010 року розмір мінімальної заробітної плати складає 869 гривень, з 1 квітня 2010 року – 884 гривні, з 1 липня 2010 року – 888 гривень, з 1 жовтня 2010 року – 907 гривень та з 1 грудня 2010 року – 922 гривні на місяць [6,]. Таким чином, податкова соціальна пільга у 2010 році дорівнює: з 1 січня – 434,5 грн, з 1 квітня – 443 грн, з 1 липня – 444 грн, з 1 жовтня – 453,5 грн, з 1 грудня – 461 грн [6].

Отже, використовуючи цю інформацію, встановлюємо розмір суми збитків, заподіяння яких в процесі протидії законній господарській діяльності може служити кваліфікації діяння за ч.3 ст.206 КК України за ознакою великої шкоди: з 1 січня – дорівнювати чи бути більшою за 217 250 грн, з 1 квітня – 221 500 грн, з 1 липня – 222 000 грн, з 1 жовтня – 226 750 грн, з 1 грудня – 230 500 грн

Розглядаючи це питання, слід зазначити, що введення законодавцем поняття податкової соціальної пільги та щорічна зміна її розміру, а отже, і розміру матеріальної шкоди, завданої злочинцем, може не кращим чином позначитися на роботі правоохоронних органів при кваліфікації злочинів, а щодо деяких діянь може взагалі паралізувати їхню роботу. Крім того, такий стан законодавства викликає серйозні питання щодо відповідності суспільної безпеки злочину та розміру покарання у вигляді штрафу, адже у відповідності до Закону розмір податкової соціальної пільги не впливає на розмір покарань.

У зв'язку з чим видається, що дія вказаного Закону щодо визначення податкової соціальної пільги щодо кримінального та адміністративного законодавства є не доцільною та не ефективною. Однак повернення до використовуваного раніше при кваліфікації злочинів поняття «неоподатковуваний мінімум доходів громадян», який становив до 1 січня 2004 року 17 грн, також не може бути в умовах сьогодення вирішенням даної проблеми. Адже відрив кримінального законодавства від економічних процесів неможливий. Застосування відповідних економічних категорій у кримінальному праві повинно дійсно відповідати тим процесам, що відбуваються у суспільстві. Таким чином, для вирішення даного питання необхідне нове прогресивне рішення законодавця,

зміст якого може полягати у скасуванні дії Закону України від 22 травня 2003 р. «Про податок з доходів фізичних осіб» у частині кваліфікації злочинів та адміністративних правопорушень і введенні іншої категорії, відповідно до якої встановлювався б розмір завданої злочином шкоди та відповідний розмір штрафу.

Як зазначалося раніше, за своїм змістом шкода може бути як матеріальною, так і нематеріальною. І зважаючи на це, вважаємо, що цілком виправданим буде під час кримінально-правової кваліфікації протидії законній господарській діяльності за ознакою заподіяння великої шкоди брати до уваги не лише реальні матеріальні збитки чи розмір упущеної вигоди, але й нематеріальну шкоду.

Щодо нематеріальних наслідків (моральні страждання, фізична шкода) слід наголосити, що, зважаючи на тяжкість і суспільну небезпеку вчиненого злочину, кількісне визначення їх завжди є відносним. Потерпіла від злочину особа сама встановлює кількісну ознаку (грошовий еквівалент) заподіяної їй шкоди, а суд в процесі розгляду справи та дослідження наявних доказів доходить однозначного висновку: задовольнити чи не задовольнити відповідну вимогу [7].

Для визначення поняття моральної шкоди знову ж таки необхідно звернутись до Цивільного кодексу України, у ст.23 якого визначено, що моральна шкода полягає:

- 1) у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я;
- 2) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів;
- 3) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна;
- 4) у приниженні честі, гідності, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи [8].

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновки про те, що заподіяння великої шкоди при вчиненні протидії законній господарській діяльності може полягати у завданні потерпілому матеріальних або нематеріальних збитків. Причому матеріальна шкода може виявлятися як у вигляді реальних збитків, так і упущеної вигоди. На нашу думку, така позиція повинна бути закріплена в кримінальному законі та застосуватись при кваліфікації злочинів. Зокрема, примітку до ст.206 КК України ми пропонуємо сформулювати таким чином: «Матеріальна шкода у вигляді прямих або непрямих збитків вважається великою, якщо її розмір у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян». Питання визнання нематеріальної шкоди великою повинно вирішуватись у кожному випадку окремо.

Література

1. Науково-практичний коментар до ККУ. – 4-те вид., перероб. та доп. / відп. ред. С.С. Яценко. – К.: А.С.К., 2005. – 848 с.
2. Волженкин Б.В. Преступления в сфере экономической деятельности (экономические преступления). – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2002. – 641 с.

3. Аванесян Г.С. Уголовно-правовая охрана предпринимательской деятельности: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. – Ульяновск, 2000. – 159 с.
4. Закон України «Про податок з доходів фізичних осіб» від 22 травня 2003 р. № 889-IV// zakon.rada.gov.ua.
5. Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб» в редакції Закону № 107-VI від 28 грудня 2007 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.
6. Закон України від 20 жовтня 2009 року № 1646-VI «Про встановлення прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.
7. Гузела М. Форми відшкодування завданих злочином збитків в кримінальному судочинстві: реальність та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.LawSchool.lviv.ua.
8. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.

Анотація

Скора Л.М. Заподіяння великої шкоди як ознака протидії законній господарській діяльності. – Стаття.

У статті аналізується заподіяння великої шкоди при вчиненні протидії законній господарській діяльності, що може полягати у завданні потерпілому матеріальних або нематеріальних збитків.

Ключові слова: велика шкода, законна господарська діяльність, збитки.

Summary

Skora L.M. Infliction of large harm as a sign of counteraction to the legal economic activity. – Article.

In this article the author analyzed the causing of a large damage at fulfilment of counteraction of lawful economic activities which can consist in drawing of material or non-material losses for the victim.

Key words: large harm, legitimate economic activity, loss.